

SUMMARY

Museological renovation of museums and galleries in Split and Omiš

Branka Šulc

In 1750 Split had the first official museum collection in what is now the territory of Yugoslavia, i.e. the Museum Archiepiscopal Spalatum. The Archaeological Museum was founded in 1820. and in 1821. the first museum constructed to house the archaeological finds from Solin. The article deals with the history of the ten museums now located in Split. Since the 80-s a great deal of construction work, renovation and adaptation has been done on museum buildings, and a number of changes in their permanent displays. All the changes, however, did not remove the traditional concept of a museum. Classical presentation is used with very little »modern museology«. The Museum of Croatian Archaeological Monuments is one of the four most important cultural institutions in Croatia. It was built in 1976 to the design by the architect Mladen Kaulzarić, in an awe-inspiring grandiose style. The museum staff now plans to change the inner structure of the display.

The City Museum of Split is placed in the Papalić Palace, an extraordinary cultural monument with parts of gothic, renaissance and baroque construction. Complex conservation work on the building met with a great deal of criticism. A team of specialists, lead by dr. Antun Bauer, is now engaged in the programming of the new display. It will show the history of the city by new audio-visual means in an area of 600 square metres. The size of entire building is 2,900 square metres, where the Emanuel Vidović Gallery is to be opened, exhibition rooms for occasional exhibitions adapted, restoration workshops placed etc. The greatest problem is the depot in the attic, a space too small to house the rich holdings of the museum. The plan includes new showcases, illumination, and a system for the protection of the exhibits. A catalogue is being prepared as well as a marketing programme, and a number of exhibitions. The realization of the complex is planned for 1990.

The Meštrović Gallery, established in 1952, is situated in an authentic building designed by the great sculptor Ivan Meštrović himself, who also lived and worked there. The new display will be on show in 1991–92.

The Museum of the People's Revolution has a classical display with multivision as an innovation. The staff plan to change the display and its content with museographic complements.

The Military and Naval Museum housed in the Gripe Tower (1565), reconstructed in 1982 to a design by the architect Stanko Piplović, has 1,885 square metres of well organized space. At present it shows an exhibition of the period 1918–1945, while the entire material on the navy and naval history will be exhibited in stages until the end of the century. Both museums have an excess of copies and printed material.

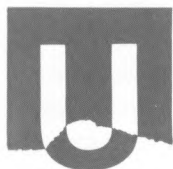
The Brodosplit Museum, whose interior was designed by Ante Varčić, presents the development of shipbuilding in Split from prehistory to the present. There are facilities for the organization of an open-type museum joined to the manufacturing line. The renovation of the permanent display of the Art Gallery is in progress, and a change in the permanent display is being carried out in the Archaeological Museum. The Ethnographic Museum, whose permanent display is packed into 67 square metres in the building of the 15th century Town Hall, is in search for new space to present its rich holdings, the third largest in Yugoslavia.

A museum has been opened in Omiš in a small, adapted space, presenting the town's history. The exhibits are mostly of an archaeological and ethnographic nature.

A new display opened in the Pinacothèque of the Franciscan monastery in Skalice (Omiš) in 1986. It contains 200 exhibits from the 18th and 19th centuries.

In the vicinity of Omiš, in the village Lokve, Rogoznica, a private collection, the Gallery of the painter Ivan Joko Knežević has been opened in his studio Gandalj. 600 of his paintings have been presented in an area of 150 square metres.

MUZEJ BRODOSPLIT – OD IDEJE DO REALIZACIJE

Eli Pecotić
Muzej Brodosplit
Split

SOUR-u Brodograđevna industrija Split od 1987. godine djeluje Muzej Brodosplit. U posebno adaptiranom prostoru od otprilike 420 četvornih metara raznim predmetima, fotografijama, maketama . . . prati se razvoj brodogradnje u

Splitu od njenih početaka do danas. U kronološkom slijedu prikazani su razni tipovi brodova koji su plovili Jadranom, načini na koji su se gradili, tehnički detalji i sl.

Naglasak u postavu je na razvoju Brodograđilišta Split, preteći ovoga današnjeg, modernog brodograđevnog giganta te ljudima koji su ga stvarali u različitim historijskim i društveno-ekonomskim prilikama.

Naravno, prikazana je i današnja moderna Brodograđevna industrija Split, njen bogati proizvodni program, gdje su podjednako prisutni razni tipovi brodova, građeni za gotovo sve pomorske zemlje svijeta, kao i proizvodi izvanbrodograđevnog programa.

Osobitost našeg muzeja otežavala nam je rad pri njegovu formiranju. Jer, osnovna svrha ovog prostora bila je ne samo da informira posjetioce o razvoju brodogradnje u Splitu i Dalmaciji, ili o razvoju našega kolektiva, već i da pokaže njegovu dugu i uspješnu tradiciju, isto kao i njegovu snagu, njegove proizvodne mogućnosti i upravo ostvarene proizvodne uspjehe.

Posao se realizirao postupno.

U Odjelu za informiranje Brodograđevne industrije Split, u sklopu kojeg djeluje Muzej Brodosplit, organiziran je timski rad sa stručnjacima iz pojedinih područja. Nakon obrade pojedinih područja sačinjena je koncepcija postava koju su potom osmislili likovnjaci.

Paralelno s tim pripremama završavao se i kompleks novih zgrada, gdje je projektom predviđen muzejski prostor. Nama je preostalo da uredimo interijer.

Druga faza poslova oko formiranja Muzeja obuhvaćala je prikupljanje muzejskih predmeta i ostale građe. Tu nam je umnogome pomagala činjenica da je velik broj starih brodograđilišnih radnika gotovo sudbinski ostao vezan uza svoj šker te su u svojim privatnim kućnim arhivama čuvali zaista dragocjen materijal. Pronašli smo mnoge važne dokumente, ugovore, zapisnike, fotografije, planove . . . , za dio materijala smo znali da postoji, dio su stari radnici i prije donosili u Odjel za informiranje, jer se već dugi niz godina razmatra mogućnost o formiranju muzeja. Tako smo dio postava koji govori o razvoju kolektiva relativno lako sakupili, sistematizirali i obradili. Bez većih poteškoća obradili smo i današnji proizvodni program Brodograđevne industrije Split jer se makete brodova građe paralelno s novogradnjama.

Najviše poteškoća imali smo u dijelu postava koji je trebao rasvijetliti razvoj brodogradnje od njenih početaka pa do formiranja Brodograđilišta Split (1932. godine).

Surađujući s poznavateljima, stručnjacima iz različitih područja, postupno smo otkrivali i pronalazili građu koja nam je mogla pokazati koliko su brod i brodogradnja bili prisutni u svakodnevnom životu našeg čovjeka, kako je taj brod izgledao, gdje se gradio, koliko dugo, na koji način. . .

Neke originalne predmete za postav dobili smo na posudbu, za neke smo



Muzej Brodosplit, Split – izgled zgrade; snimio: Zorko Bujević

napravili odljeve, a neke smo sami izradili prema fotografijama ili crtežima iz literature (makete starih jedrenjaka, dijelove brodske opreme. . .).

Na poslovima u Muzeju rade dva radnika s visokom stručnom spremom i jedan sa srednjom, na postavu i popunjavanju zbirki radi se i dalje, a korisnicima možemo pružiti potpune informacije vezane i uz razvoj brodogradnje u Splitu i uz razvoj Brodograđevne industrije Split.

U sklopu Muzeja pokrenuli smo i izdavačku djelatnost. Upravo je izašla iz tiska knjiga Brodogradnja u Splitu autora Bogdana Šušnjara, a u pripremi je njeno izdanje na engleskom jeziku. U tisku je još jedna knjiga – Kompijuterska simulacija sistemske dinamike dr. Ante Munitića – a još tri s temama iz brodogradnje se pripremaju. Naravno, knjige su namijenjene širokoj čitalačkoj publici i moći će se nabaviti u knjižarama u Splitu i Zagrebu.

I nakraju, moramo napomenuti da smo uspjeli sve to ostvariti isključivo uz veliku podršku i financijsku pomoć čitavoga kolektiva, bez koje bi vjerojatno proteklo još dosta godina dok bi se postojeća građa sistematizirala, obradila i pokazala javnosti.

Postav Muzeja Brodosplit

Ekspoziti Muzeja Brodosplit prate razvoj brodogradnje u Splitu i Dalmaciji od njenih početaka prije nekih 4500 godina (prema ulomku hvarske keramike s prikazom broda, 2500. g. p. n. e.) do danas.

Modeli starih jedrenjaka (ilirska liburna), predmeti kojima su se služili pri plovidbi (prečke sidra, dijelovi vesala – kormila, kamena sidra, sidra s olovnom prečkom, rimske geografske karte), dijelovi brodske opreme, amfore, novčići (ilirski i rimski), reljefi, nadgrobnne stele s prikazima brodova ili brodograđevnog alata – sve to svjedoči koliko su još u starom vijeku brod i

plovidba bili prisutni i nužni u svakodnevnom životu naših predaka, ali ostaju i trajan dokaz njihove brodograđevne vještine.

Dolazak Slavena na Jadran predstavljen je dijelom monoksila (jednoduba), kojim su se služili pri plovidbi u svojoj pradomovini prije dolaska na Jadran. No, brzo usavršavaju svoja plovila tako da u srednjem vijeku, već u 11. stoljeću, točno znamo kako su izgledali ti složeniji brodovi. Pomažu nam u tome rekonstrukcije kao što je crtež broda sa zida Crkve Sv. Luke u Humcu na otoku Braču, ili pak starohrvatski brodovi nađeni blizu Nina, omiški gusarski brodovi, splitske trireme (prema Tomi Arhidakonu) itd.

Uspješna brodograđevna tradicija nastavlja se dalje kroz stoljeća. Split se razvija u sve veće središte, brodogradnja je sve prisutnija. U brodograđilištima se grade nave, barke, braceri, trabakuli. U notarskim spisima spominju se i imena splitskih brodograđitelja, sačuvani su dokumenti o uvjetima gradnje nekih brodova, njihove cijene i ostali uvjeti iz ugovora, a o brodograđevnoj tradiciji koja teče u kontinuitetu svjedoče i razni drugi sitni predmeti kao što su tesarski alati, natpisi s brodova, instrumenti za plovidbu (busola, sekstant. . .) brodske zastave, brodske isprave i slično.

Početkom 19. stoljeća već imamo i prve fotografije o malim brodograđilištima smještenim u gradskoj luci. Brodogradnja jača i zapošljava sve više radnika. Bilo da se grade novi brodovi ili se obavljaju reparacije, poslovi su uglavnom sezonski, što uvjetuje i velik broj nezaposlenih. Sve su veće suprotnosti i antagonizam između radnika i vlasnika brodograđilišta, društveno-ekonomski položaj radnika je sve teži, a socijalistička misao koja je u Evropi već prisutna, potkraj 19. stoljeća vrlo lako nalazi plodno tlo i u Splitu. Dokumenti i fotografije vjerno prate njen razvoj u Splitu i Dalmaciji.

Ni u tim nemirnim godinama brodogradnja ne posustaje. Zbog sve većih poslova, širenja grada, uređenja luke (gdje su prvotno smještena



Muzej Brodosplit, Split – detalj stalnog postava; snimio: Zorko Bujević

brodogradilišta Košćina, Ivanko, Jug, Matijević, Marjan, Pakmor), neka se sele na novu lokaciju, u uvalu Supaval, gdje se i formira 1932. godine Brodogradilište Split. No, nezadovoljstvo radnika je sve veće, njihov položaj sve teži, nemiri sve učestaliji. Organizirani radnički pokret suprotstavlja se vlasnicima i režimu. Uoči drugoga svjetskog rata, 1939. godine padaju već u demonstracijama i prve žrtve (Vicko Buljanović – brodogradilišnik radnik). Vođeni KP, radnici su vršili sabotaze na brodovima i u radionicama, iznosili oružje, sudjelovali u mnogim akcijama u gradu.

Od otprilike 900 radnika, koliko ih je bilo prije rata zaposleno u Brodogradilištu, više od 500 sudjelovalo je u NOB-u a čak 280 je dalo svoje živote za slobodu zemlje. Četiri narodna heroja bili su radnici ovoga kolektiva. Odmah nakon oslobođenja, Brodogradilište – potpuno uništeno, zahvaljujući udarničkom radu svojih radnika vrlo brzo se osposobljava za rad. U početku se daju reparacije za u ratu oštećene i potopljene brodove (Vojvodina, Prestolonasljednik Petar, Partizanka, Jurko Topić. . .). Istovremeno se podižu nove hale, osposobljava se kadar, grade suvremeni, tehnički sve složeniji brodovi.

Visoka kvaliteta izvedbe, maritima svojstva i konkurentne cijene stalno su povećavali popis naručilaca a gotovo paralelno i proizvodni program. U Brodograđevnoj industriji Split grade se brodovi za gotovo sve pomorske zemlje svijeta, uz veoma širok program izvanbrodograđevne proizvodnje. Potvrđuju to izložene brojne makete i fotosi brodova u gradnji. Posjetioци Muzeja upoznat će se i s tankerima najrazličitijih vrsta, brodovima za rasuti teret, višenamjenskim trgovačkim brodovima za hladene terete, putničkim, ratnim, turističkim podmornicama. . . U postavu su i proizvodi za različite industrijske grane – dizelski i dizelski plinski motori, platforme, pumpne jedinice. . .

Nisu zanemareni ni planovi i programi za budući razvoj, kako bi Brodograđevna industrija Split mogla i ubuduće prihvaćati i nuditi gradnju još složenijih brodova te povećavati udio i izvanbrodograđevne proizvodnje.

Primljeno: 20. 11. 1990.

SUMMARY

Brodosplit museum – from an idea to its realization

Eli Pecotić

The Brodosplit Museum was founded by the Construction Industry Split in 1987. In a specially adapted building of 420 square metres, the development of shipbuilding is chronologically presented from the beginnings 4500 years ago, to the present day. The display has been realized in stages. A team of various specialists have organized the display, and artists have designed its form. A particularly important stage was the collecting of museum exhibits. From the detailed description of the collection provided in the paper it can be seen that it contains models of old sailing ships and other vessels, parts of a ship's equipment, shipbuilding tools etc. A special emphasis is laid on the development of the Split shipyard, established in 1932. The Museum is also engaged in publishing.